

นิตินิยม : ปรัชญาสังคมและการเมืองของฮั่นเฟยจื้อ

Legalism: Han Fei Tzu's Social and Political Philosophy

พระมหาวิชิต อคฺคชิตโต

Phramaha Wichit Aggajito

วัดปทุมวนาราม กรุงเทพมหานคร

Wat Pathumwanaram Bangkok

E-mail: aggajita@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 17 มกราคม 2565

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 22 มีนาคม 2565

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 25 มีนาคม 2565

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปรัชญาสังคมและการเมืองของฮั่นเฟยจื้อ จากการศึกษาพบว่า การอยู่ร่วมกันในสังคมมนุษย์จะต้องจัดระเบียบการปกครองโดยอาศัยกฎหมายเป็นมูลฐาน เพราะธรรมชาติดั้งเดิมของมนุษย์มีแต่ความชั่วร้าย จึงจำเป็นต้องใช้กฎหมายหรืออำนาจเป็นเครื่องมือควบคุม จะอาศัยเพียงศีลธรรมหรือจารีตประเพณีมาควบคุมเท่านั้นไม่ได้ นักปรัชญาจีนสำนักนิตินิยม คือ ฮั่นเฟยจื้อ เห็นว่า กฎหมายเป็นเรื่องสำคัญที่สุด กฎหมายเท่านั้นที่จะทำให้ประเทศเข้มแข็ง และนำความสงบสุขมาสู่บ้านเมืองได้ และเขาเสนอว่าเรื่องที่เหมาะสมมาใช้กับสังคมในยุคของเขาก็คือ 1) ชู หรืออำนาจเท่านั้นที่จะจัดการกับสิ่งต่างๆ ได้ อำนาจทำให้คนเกรงกลัวและไม่มีใครกล้าฝ่าฝืน 2) ชู หรือศิลปะการปกครอง ผู้ปกครองจะขาดชูไม่ได้ เพราะศิลปะเป็นวิธีที่ผู้ปกครองจะต้องนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการปกครอง เพื่อให้บุคคลในบังคับบัญชาเชื่อฟังและปฏิบัติตามด้วยความยินดี 3) ฝ่า หรือกฎหมายเป็นตัวกำหนดคุณและโทษ เอาไว้อย่างชัดเจน กฎหมายจะเป็นบรรทัดฐานของการปกครองประเทศ ความสำคัญของปรัชญาสังคมและการเมืองของฮั่นเฟยจื้อ คือ เขาต้องการให้พลเมืองมีความสุข สังคมเป็นระเบียบ ประเทศชาติมั่นคงและมั่นคง การที่จะบรรลุเป้าหมายดังกล่าวได้ รัฐจะต้องดำเนินการต่อไปนี้ 1) แต่งตั้งให้ผู้นำของรัฐมีอำนาจเด็ดขาดในการปกครอง มีหน้าที่ออกกฎหมาย 2) ผู้นำทุกตำแหน่งต้องมีอำนาจและหน้าที่อยู่ในตัว 3) ใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการปกครองประเทศ 4) รมรงคให้พลเมืองเป็นเกษตรกรรมและทหาร เพราะเกษตรกรรมสามารถหารายได้เข้ารัฐ ทำให้ประเทศชาติมั่นคง ส่วนทหารทำให้ประเทศชาติมั่นคงไม่ถูกรุกราน ทำให้บ้านเมืองมีเสถียรภาพสงบสุข บุคคลทั้ง 2 ประเภทจึงได้รับการยกย่องว่าเป็นกำลังสำคัญของชาติ

คำสำคัญ: นิตินิยม, ปรัชญาสังคมและการเมือง, ฮั่นเฟยจื้อ

ABSTRACT

This academic article is intended to study the social and political philosophy of Han Fei Tzu. The study found that: Coexistence in human society must be organized and governed by law as a basis. Because the original nature of man is evil. Therefore, it is necessary to use law or power as a control tool cannot rely only on morals or customs to control. The Chinese philosopher of the Legalism is Han Fei Tzu saw that law was the most important thing. Only the law will strengthen the country. And bring peace to the country and he suggested that the subject that should be applied to the society of his time was 1) Shih or power can manipulate things. Power makes people fear and no one dares to disobey 2) Shu or the art of government Parents are indispensable. Because art is a method that parents must use as a tool for governing. to make those in command obey and act with joy 3) Fa or the law clearly defines you and the penalty. The law will be the norm of governing the country. The importance of Han Fei Tzu social and political philosophy was that he wanted his citizens to be happy. Orderly society the country is stable and prosperous. To achieve such goals the state must take the following actions 1) To appoint the leaders of the state to have absolute power to rule; has a duty to legislate 2) Leaders in every position must have powers and duties within themselves 3) Use the law as a tool to govern the country 4) Campaign for citizens to be agricultural and military because agriculture can earn money into the state make the country wealthy. The military stabilizes the country from being invaded. Both types of people are therefore regarded as important forces of the nation.

Keywords: Legalism, Social and Political Philosophy, Han Fei Tzu

1. บทนำ

ปรัชญาจีนเกิดขึ้นโดยอาศัยความเชื่อถือที่ผ่านมาเป็นรากฐาน ปรัชญาจีนไม่สนใจแสวงหาปฐมธาตุอย่างที่ปรัชญาตะวันตกมุ่งแสวงหา เมื่อไม่สนใจถึงปฐมธาตุ ก็ไม่จำเป็นต้องหาวิธีที่จะรู้ถึงปฐมธาตุนั้น แต่นักปรัชญาจีนให้ความสำคัญในเรื่องมนุษย์ด้วยกันว่า จะทำอย่างไรคนจึงจะเป็นคนดี มีความสุข ทำอย่างไร สังคมประเทศ และโลกจะมีความสงบสุข ดังสูตรของปรัชญาจีนซึ่งมี 8 คำ คือ ชิวก็ แปลว่า อบรมฝึกฝนตนเอง อันนี้ แปลว่ายังความสงบสุขให้แก่ผู้อื่น ไหลเสีย ทำภายในตนให้มีคุณธรรม และ วัวอ้วง แปลว่า ทำภายนอกให้เป็นกษัตริย์นักปกครองที่ดี ทั้ง 8 คำนี้ มีความหมายให้แต่ละคนในใจฝึกตนให้มีคุณธรรมและความสามารถ แล้วนำความดีและความสามารถนั้นออกมาบำเพ็ญประโยชน์แก่สังคม ปรัชญาจีนทั้งหมดจึงถูกเอียงกันในประเทศเห็นว่า จะฝึกฝนอบรมตนอย่างไร และช่วยสังคมให้สงบสุขได้อย่างไร ในบรรดาสำนักปรัชญาจีน ทั้งสำนักปรัชญาเต๋า สำนักปรัชญาขงจื้อ สำนักปรัชญาม่อจื้อ และสำนักปรัชญานิตินิยม ต่างก็ได้นำเสนอแนวคิดและปรัชญาของตน เช่น ปรัชญาชีวิต ปรัชญาสังคม และปรัชญาการเมือง ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นการช่วยให้สังคมเกิด

ความสงบสุขที่ได้จากการศึกษาและปฏิบัติตามแนวปรัชญาของตน จากประเด็นดังกล่าวมาทำให้ผู้เขียนมีความสนใจในปรัชญาสังคมและการเมืองของสำนักปรัชญานิตินิยม จึงจะได้เสนอแนวคิดของสำนักนิตินิยมในยุคของฮั่นเพ็ยจื้อ โดยเฉพาะในประเด็นแนวคิดที่สำคัญของสำนักนิตินิยม ปรัชญาของท่านฮั่นเพ็ยจื้อปรัชญาสังคมและการเมือง รวมถึงการวิจารณ์แนวคิดเรื่องปรัชญาทางสังคมและการเมืองของท่านฮั่นเพ็ยจื้อเป็นลำดับไป

2. สำนักปรัชญานิตินิยม

ปรัชญาสำนักนิตินิยม เกิดขึ้นในพุทธศตวรรษที่ 1 ช่วงสมัยที่แคว้นต่างๆ กำลังทำสงครามกันเพื่อขยายดินแดนและความเป็นใหญ่แต่ผู้เดียว เชื่อกันว่า ผู้ที่ให้กำเนิดปรัชญานิตินิยมขึ้นมาคือ กว๋านชุง (Kuan Chung) เสนาบดีแห่งแคว้นฉี ในพุทธศตวรรษที่ 1 กว๋านชุงมีเพียงแต่สร้างรัฐฉีให้เป็นแคว้นที่มั่งคั่งที่สุดและมีอำนาจมากที่สุดในภาคตะวันออกของประเทศจีนเท่านั้น แต่ยังสามารถสร้างแบบอย่างแห่งการปกครองที่ดีมีประสิทธิภาพสูงอีกด้วย กว๋านชุงนิยมใช้วิธีปกครองอย่างเข้มงวดมาปกครองประเทศ บุคคลสำคัญอีกคนหนึ่งคือ จื้อซาน (Tzu Chan) มหาเสนาบดีแห่งแคว้นเซ็ง (Cheng) ท่านผู้นี้ได้ประกาศใช้ประมวลกฎหมายจีนฉบับแรกที่เขียนเป็นลายลักษณ์อักษรใน พ.ศ. 7 ขึ้นมาใช้ สมัยที่จื้อซานยังมีอำนาจอยู่ผู้คนต่างให้ความร่วมมือในการปฏิรูปสังคมของเขาเป็นอย่างดี ไม่มีผู้ใดฝ่าฝืน แคว้นเซ็งจึงมีความสงบเรียบร้อย แคว้นใกล้เคียงต่างก็ให้ความนับถือ (พิน ดอกบัว, 2542: 198) อีกที่หนึ่งกล่าวว่า สำนักปรัชญานิตินิยม (The Legalism) กำเนิดโดยกลุ่มนักปรัชญาที่ถือเอากฎหมายเป็นกลไกสำคัญในการปกครองบ้านเมืองและพัฒนาสังคม เนื่องจากสังคมและการเมืองของจีนในอดีตประสบปัญหาเกี่ยวกับความวุ่นวายยุ่งเหยิงไม่มีสันติสุข แคว้นต่างๆ ต้องการขยายอาณาเขตและอำนาจความยิ่งใหญ่เหนือรัฐอื่นๆ จึงเกิดต่อสู้เป็นสงครามขับเคี่ยวกัน และหลักปรัชญาของสำนักนิตินิยมนั้นมุ่งที่จะป้องกันอำนาจของผู้ปกครองประเทศ ประเทศจีนในตอนนั้นมีความเชื่อถือกันว่ารัฐบาลนั้นมีไว้เพื่อประชาชนโดยอิทธิพลของขงจื้อตลอดจนพยายามแสดงให้เห็นว่า รัฐบาลนี้มีไว้เพื่อผู้ปกครองประเทศ ความเชื่อถือโดยอิทธิพลขงจื้อที่ว่า รัฐบาลใดไม่อาจจะทำความพอใจให้แก่ประชาชนได้ก็ต้องประสบความหายนะอย่างแน่นอนนั้น ได้ถูกโจมตีโดยสำนักนิตินิยมเป็นอย่างมาก (ธวัช หอมทวนลม, 2545: 117)

กาลต่อมาได้มีนักปรัชญาเด่นๆ เป็นผู้นำในสำนักนิตินิยมอยู่ 3 คน คือ เซนเต้า (Shen Tao) แห่งแคว้นเจา (Chao) เซนปู-ไฮ (Shen Pu-Hai) แห่งแคว้นฮั่น และซางหยาง (Shang Yang) แห่งแคว้นเว่ย (Wei) ทั้ง 3 คน มีชีวิตอยู่ในพุทธศตวรรษที่ 1 ปรัชญาของทั้ง 3 ท่าน คือ 1) เซนเต้าหรือเซนจื้อ เป็นคนร่วมสมัยกับเม่งจื้อ เขาให้ความสำคัญต่อ ชี (Shih) หรืออำนาจมาก เซนเต้าเชื่อว่าอำนาจเป็นเรื่องสำคัญที่สุดในการปกครอง อำนาจเท่านั้นที่ทำให้ผู้ปกครองสามารถปกครองประเทศชาติได้อย่างแท้จริง อำนาจทำให้ทุกฝ่ายเกรงกลัวไม่กล้าฝ่าฝืน 2) เซนปู-ไฮ เรื่องชู่ (Shu) ศิลปะการปกครองหรือรัฐประศาสนศาสตร์ว่าเป็นเรื่องสำคัญ ผู้นำของรัฐจะมีแค่อำนาจย่อมไม่เพียงพอ จะต้องมึศิลปะหรือเทคนิคในการปกครองอีกด้วย จึงจะสามารถทำให้ประชาชนยินดีและปฏิบัติตามคำสั่งของตน 3) ซางหยาง เรื่อง ฝ่า (Fa) หรือกฎหมายว่าสำคัญที่สุด กล่าวกันว่า ซางหยางเป็นผู้บัญญัติกฎหมายใหม่ๆ กำหนดทั้งคุณและโทษสำหรับผู้ทำตามและผู้ล่วงละเมิด โดยไม่มีข้อยกเว้นผู้ใด ให้ความยุติธรรมถ้วนหน้า ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง และกล่าวกันว่า ซางหยางเป็นผู้ปฏิรูปทุกอย่าง

ตั้งแต่วินัยของกองทัพไปจนถึงการเช่าที่ดิน นอกนั้นชาวหยางยังเป็นผู้เผยแพร่เรื่อง "ศิลปะแห่งการกลศึกกรรม และการทำสงคราม (พิน ดอกบัว, 2542: 199)

ตามความเห็นของชาวหยาง การผลิตอาหารและการเตรียมกำลังทหารเป็นเรื่องจำเป็นของบ้านเมือง เป็นเรื่องสำคัญที่ผู้นำของรัฐจะต้องให้การสนับสนุนเป็นพิเศษ อาชีพกลศึกกรรมเป็นอาชีพที่เหน็ดเหนื่อย และการทำสงครามก็เป็นงานที่เต็มไปด้วยอันตราย ถึงกระนั้นก็ยังมีความทุกข์ที่ยิ่งกว่านั้นอีก นั่นก็คือความอดอยากและการเป็นทาสของประเทศอื่น ชาวหยางรังเกียจพวกนักปราชญ์ในลัทธิขงจื้อเพราะไม่ได้ทำประโยชน์อะไร มัวแต่ใช้เวลาให้หมดไปกับการศึกษาทวินิพนธ์และประวัติศาสตร์เท่านั้น ชาวหยางได้กล่าวว่า หากรัฐใดยึดถือเรื่อง 10 อย่างนี้ คือ 1) ทวินิพนธ์ 2) ประวัติศาสตร์ 3) จาริตประเพณี 4) ดนตรี 5) คุณธรรม 6) การปลูกฝังคุณธรรม 7) ความรักต่อบิดา 8) ความรักต่อมารดา 9) ความรักต่อพี่น้อง และ 10) การมัวแต่ครุ่นคิด บ้านเมืองนั้นจะแตกสลายก่อนที่ข้าศึกจะมาโจมตี เพราะไม่มีใครที่จะสามารถออกไปต่อสู้ หรือแม้ไม่มีใครรุกรานรัฐนั้นก็จะมีเหตุกับความจนจนขั้นขั้นอยู่แล้ว (สกล นิลวรรณ, 2523: 379)

โดยสรุปแนวคิดหลักของสำนักนิตินิยม มีลักษณะ 4 ประการ คือ (พระมหาพงศ์ทราทิตย์ ก้องเสียง, 2561 : 66-67) 1) การมองธรรมชาติของมนุษย์เป็นสิ่งชั่วร้าย มีพื้นฐานคือความเห็นแก่ตัว 2) ความไม่เชื่อมั่นในระบบจาริต โดยมองว่าระบบศีลธรรมไม่สามารถโน้มน้าวให้มนุษย์ทำความดีได้สืบเนื่องมาจากการมองมนุษย์เป็นธรรมชาติชั่วร้าย 3) การมุ่งเน้นที่กฎหมายเพราะถือว่ากฎหมายเป็นสิ่งจำเป็นต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมมนุษย์ที่มีธรรมชาติอันชั่วร้าย เป็นเครื่องมือที่ใช้เป็นกฎเกณฑ์ของสังคม กฎหมาย กุศโลบาย และอำนาจ มีลักษณะสัมพันธ์สอดคล้องสนับสนุนกัน ผู้ปกครองที่ชาญฉลาดจึงนำกฎหมายมาเป็นข้อบังคับใช้เป็นกุศโลบายทางการปกครองในการให้รางวัลตอบแทน และลงโทษผู้ทำผิด เพื่อรองรับการสร้างอำนาจการใช้อำนาจและการรักษาอำนาจ 4) กฎหมายกับศีลธรรมหรือความยุติธรรมเป็นสิ่งที่แยกจากกัน เพราะสำนักนิตินิยมมีเป้าหมายหลักอยู่ที่ความสงบเรียบร้อยของสังคมและเชื่อมั่นว่าสิ่งสำคัญที่สุดคือความมั่นคงและความเจริญรุ่งเรืองของรัฐ กฎหมายไม่จำเป็นจะต้องสอดคล้องกับศีลธรรม หากแต่จะต้องเข้าไปสนับสนุนอำนาจและผลประโยชน์อันจะก่อให้เกิดความมั่งคั่งแก่รัฐ

3. ปรัชญาสังคมและการเมืองของฮั่นเฟยจื้อ

1. ประวัติของฮั่นเฟยจื้อ

ฮั่นเฟยจื้อ เกิดที่แคว้นฮั่น โดยเกิดในตระกูลเจ้าครองนครฮั่น สันนิษฐานกันว่าคงจะเกิดในระหว่าง พ.ศ. 261-263 เพราะฉะนั้น ฮั่นเฟยจื้อจึงเป็นคนชั้นสูงทั้งกำเนิดและการศึกษาอบรม ช่วงที่ฮั่นเฟยจื้อยังเยาว์อยู่นั้น เป็นสมัยเลวร้ายที่สุดในประวัติศาสตร์ของแคว้นฮั่น เพราะแคว้นฮั่นถูกรุกรานและพ่ายแพ้ในการรบหลายครั้ง ทำให้ผู้คนเดือดร้อนมาก ทั้งภายในรัฐฮั่นเอง พวกตระกูลต่างๆ ต่างก็ต่อสู้กันแย่งความเป็นใหญ่ ทำให้ฮั่นเฟยจื้อเห็นว่าลำพังแต่จาริตประเพณีและคุณธรรมเท่านั้นไม่สามารถป้องกันประเทศชาติ และหาได้นำความสงบสุขมาสู่บ้านเมืองได้ไม่ จำต้องใช้อำนาจและกฎหมายเท่านั้นมาใช้แทน จึงจะทำให้บ้านเมืองสงบเรียบร้อยได้ ฮั่นเฟยจื้อจึงเสนอความเห็นของตนไปให้เจ้าเมืองฮั่น แต่ไม่ได้รับความเห็นชอบ ทำให้ฮั่นเฟยจื้อผิดหวังมากจึงปลีกตัวออกจากสังคมใช้ชีวิตอยู่แต่ลำพังเพื่อศึกษาค้นคว้าเขียนหนังสือขึ้นมา หนังสือที่ฮั่นเฟยจื้อ

ออเขียนขึ้นมามีชื่อเดียวกับตน ประกอบด้วยบทต่างๆ รวม 55 บท อันเพยจื่อถึงแม้จะมีความรู้ปราดเป็รื่อง แต่เขาก็ยังรักภักดีต่อมาตุภูมิไม่ยอมไปรับราชการในแคว้นอื่น อย่างเช่น เจ้าแคว้นจิ้น (Chin) ต้องการได้อันเพยจื่อไปรับราชการที่แคว้นจิ้น เพราะชอบใจปรัชญาของอันเพยจื่อ แต่อันเพยจื่อปฏิเสธ ต่อมาแคว้นจิ้นหลังจากยึดครองแคว้นลู่ได้แล้ว ก็มีนโยบายที่จะผนวกแคว้นอันเข้าไปอีก ทางรัฐอันจึงส่งอันเพยจื่อเป็นทูตสัมพันธไมตรีไปยังแคว้นจิ้น เพราะเห็นว่าเป็นเพื่อนกับหลี่ชือ (Li Shu) นายกรัฐมนตรีแห่งรัฐจิ้น อันเพยจื่อได้รับการต้อนรับเป็นอย่างดีจากทางฝ่ายรัฐจิ้น แต่ต่อมากลับถูกริษยาใส่ความว่าคิดร้ายต่อพระเจ้าจิ้นจนพระเจ้าจิ้นทรงเชื่อจึงทรงมีรับสั่งให้จับอันเพยจื่อขังคุก แต่ภายหลังทรงทราบความจริงจึงมีรับสั่งให้ปล่อย แต่ก็สายไปเสียแล้ว เพราะอันเพยจื่อสิ้นชีวิตเสียแล้วภายในเรือนจำนั่นเอง เพราะตีฆาตกรรมที่หลี่ชื่อนำมาบังคับให้ตี ความเป็นไปได้ของอันเพยจื่อตอนนี้ก็เหมือนกับโซเครตีส นักปรัชญาผู้ยิ่งใหญ่ของโลกชาวกรีก อันเพยจื่อสิ้นชีพราว พ.ศ. 310 (พีน ดอกบัว, 2542: 197)

อันเพยจื่อมีความเห็นว่ากฎหมายเป็นเรื่องสำคัญที่สุด กฎหมายเท่านั้นที่จะทำให้ประเทศเข้มแข็ง และกฎหมายเท่านั้นที่จะนำความสงบสุขมาสู่บ้านเมืองได้ เพราะฉะนั้น อันเพยจื่อจึงเป็นพวกนิตินิยม (Legalism)

2. ปรัชญาของอันเพยจื่อ

อันเพยจื่อ เป็นนักปรัชญาที่ถือกันว่าเด่นที่สุดในสำนักนิตินิยม เพราะเขาได้ใช้จุดเด่นของนักปราชญ์ทั้งหลายมาเป็นฐานรองรับปรัชญาของตน เช่น ได้ปรัชญามาจากสำนักเต๋า ขงจื่อ และม่อจื่อ โดยเฉพาะก็ปรัชญาจากสำนักขงจื่อ เพราะอันเพยจื่อเคยเป็นศิษย์ของขงจื่อ รุ่นเดียวกับหลี่ชือซึ่งต่อมาเป็นนายกรัฐมนตรีแห่งรัฐจิ้น แต่ที่ได้รับอิทธิพลมากที่สุดก็จากปรัชญาของเซนเต๋า เช่นปู้-ไฮ และซางหยาง นั่นก็คือ ชี่ ชู ฝ่า หรืออำนาจ ศิลปะหรือวิธีการใช้อำนาจ และกฎหมาย

3. ปรัชญาสังคมและการเมือง

อันเพยจื่อ เชื่อว่าทุกสิ่งทุกอย่างเป็นอนิจจัง เปลี่ยนแปลงไปเรื่อยๆ สังคมมนุษย์ก็เช่นกันได้เปลี่ยนแปลงมาตามลำดับ อย่างเช่น สมัยโบราณมนุษย์สร้างบ้านอยู่บนคาคบไม้เพื่อป้องกันสัตว์ร้าย มนุษย์ต่างก็ชื่นชมยินดีว่าเป็นผลงานอันชาญฉลาด กาลต่อมาเมื่อมนุษย์เกิดพบไฟจากการเอากิ่งไม้แห้ง 2 อันมาเส็กกัน ก็มีความภาคภูมิใจอย่างที่สุด แต่ในยุคปัจจุบัน หากใครยังสร้างบ้านอยู่บนต้นไม้และก่อไฟโดยเอาไม้มาเส็กกัน ก็จะเป็นที่ขบขันไม่ใช่น้อย เพราะปัจจุบันมนุษย์ได้ค้นพบวิธีการอื่นๆ ที่ดีกว่านั้นมากมายแล้ว (พีน ดอกบัว, 2542 : 200) อันเพยจื่อจึงสรุปความเห็นของเขาว่า เพราะฉะนั้น ในปัจจุบันนี้ หากจะมีใครยกย่องสรรเสริญวิธีการของพระเจ้าเย้า (Yao) พระเจ้าชุน (Shun) พระเจ้ายู (Yu) พระเจ้าถัง (Tang) พระเจ้าหวู (Wu) ซึ่งเป็นกษัตริย์นักปราชญ์ทั้ง 5 ในอดีตว่าควรจะนำมาใช้ในปัจจุบัน ผู้นั้นย่อมเป็นที่ตลกรับขันเป็นแน่ ด้วยเหตุนี้ ผู้ที่เป็นปราชญ์จึงไม่มีความมุ่งหมายที่จะปฏิบัติตามอดีต หรือกำหนดกฎเกณฑ์อะไรจากอดีต แต่เขาจะศึกษาเหตุการณ์ในปัจจุบันซึ่งเป็นยุคสมัยของเขาให้ถ่องแท้ แล้วคิดแสวงหาเส้นทางเพื่อเผชิญกับเหตุการณ์ในปัจจุบันอย่างเหมาะสมกับกรณี

ข้อนี้จะเห็นได้จากนักปรัชญาในสมัยก่อน ต่างก็ให้ความสำคัญต่อแบบอย่างของพระเจ้าฮวงตี้ (Huang Ti) หรือพระเจ้าเหลือง ขงจื่อถือเอาพระเจ้าเย้า พระเจ้าชุนเป็นแบบอย่าง ส่วนม่อจื่อก็ถือพระเจ้ายู

เป็นสิ่งสำคัญ พวกนักปราชญ์ดังกล่าวถือปฏิบัติของกษัตริราชวงศ์ดังกล่าวว่าเป็นสิ่งที่สมบูรณ์ได้มาตรฐานเป็นแบบอย่างตลอดไป แต่ฮันเฟยจื้อก็กลับมีความเห็นว่าการยึดมั่นในอดีต ถึงแม้จะมีประโยชน์ในด้านถ่ายทอดวรรณกรรมและสร้างเสถียรภาพแก่สังคม แต่ก็เป็นอุปสรรคขัดขวางความคิดใหม่ๆ และความเจริญก้าวหน้าเป็นอย่างมาก จึงไม่เป็นผลดีควรเลิกเสีย ฮันเฟยจื้อได้ยกตัวอย่างความเขลาของการยึดมั่นถือวิธีการปกครองในอดีตว่าควรนำมาใช้ในปัจจุบันอีกว่า ครั้งหนึ่งยังมีชาวนาคนหนึ่งในแคว้นซุง (Sung) กำลังไถนาอยู่ในทุ่งขณะที่เขาไถนาอยู่นั้นก็มีกระต่ายป่าตัวหนึ่งวิ่งมาอย่างรวดเร็วชนตอไม้ซึ่งอยู่กลางนา นั่นคือหักตอ ตั้งแต่นั้นชาวนาคนนั้นก็เลิกไถนา ไปคอยยืนดูที่ตอไม้ นั้นหวังว่าจะมีกระต่ายอื่นวิ่งมาชนตอไม้ตายอีก จะได้เก็บไปเป็นอาหาร แต่ก็ต้องผิดหวังเพราะไม่มีกระต่ายตัวไหนมาชนตอไม้ตายอีก การกระทำของชายคนนั้น กลายเป็นที่ขบขันของคนทั้งแคว้นซุงผู้ปกครองไถยึดมั่นกับสิ่งอดีต ประรณานาจะใช้สิ่งอดีตมาปกครองในปัจจุบัน ผู้ปกครองนั้นก็เหมือนกับชายคนเฝ้าคอยกระต่ายนั้นแหละ (ฟั้น ดอกบัว, 2542: 201)

ด้วยเหตุนี้ ฮันเฟยจื้อจึงตำหนิปรัชญาสำนักขงจื้อว่า เป็นเพียงแค่ทฤษฎี ไกลจากความเป็นจริงนำมาปฏิบัติไม่ได้ การปกครองบ้านเมืองไม่ใช่ของเล่นสำหรับใช้ทดสอบทฤษฎีต่างๆ แต่จะต้องใช้ความจริงที่สอดคล้องเหมาะสมกับยุคนั้นๆ มาปกครอง ฮันเฟยจื้อได้กล่าวต่อไปว่า ปัจจุบัน พวกนักปราชญ์มัวแต่ถกเถียงกันในเรื่องการปกครองรูปแบบต่างๆ แต่ไม่ได้คำนึงถึงความจริงที่มีอยู่ในปัจจุบัน กลับพูดแต่คุณความดีของการปกครองที่มีอยู่ในอดีต พวกนักปราชญ์เหล่านั้นไม่ศึกษาข้อเท็จจริงของกฎหมายบ้านเมือง ไม่พิจารณาศึกษาสภาวะการณ์อันผิดปกติวิสัยของพลเมือง ดีแต่พูดถึงประเพณีที่ผ่านมามัวแต่ยึดมั่นกับการเลียนแบบคุณความดีของนักปกครองในอดีต พวกนักปราชญ์ในสำนักขงจื้อกล่าวออกมาอย่างไพบเพราะว่า “ขอให้ฟังคำแนะนำของเรา แล้วท่านจะกลายเป็นผู้ปกครองบ้านเมืองที่ปรีชาสามารถ” คำพูดอย่างนี้ก็เหมือนกับคำสวดอ่อนวอนของหมอผี เพราะฉะนั้นผู้ปกครองที่ฉลาดย่อมจะไม่ยอมรับคำแนะนำเช่นนั้นเป็นอันขาด แต่จะใช้ปัญญาพิจารณาความเป็นจริง แล้วสลัดทิ้งสิ่งที่ไร้ประโยชน์ผู้ปกครองที่มีสติปัญญาจะไม่ยอมฟังพาสั่งที่เรียกว่า มนุษยธรรม ไม่ยึดมั่นอยู่ในศีลธรรม หรือคอยเงี้ยวฟังคำแนะนำของนักปราชญ์ในลัทธิขงจื้อแต่ประการใดเลย (สกล นิลวรรณ, 2523: 382-383)

ฮันเฟยจื้อ มีความเห็นว่าเรื่องที่ถูกต้องที่ควรนำมาใช้กับสังคมในยุคของเขาก็คือ ชี ชู่ ฝ่า กล่าวคือเรื่องแรกที่ฮันเฟยจื้อเห็นด้วยก็คือ ชี หรืออำนาจ อำนาจเท่านั้นที่จะจัดการกับสิ่งต่างๆ ได้ อำนาจทำให้คนมีอำนาจเป็นที่เกรงกลัวของคนทั่วไป ไม่มีใครกล้าฝ่าฝืน ดังที่กวันซื่อ กล่าวไว้ว่า เมื่อพระเจ้าแผ่นดินมีปัญญาและปกครองบ้านเมืองด้วยอำนาจเด็ดขาด พวกเสนาบดีก็ไม่กล้าทำความชั่ว ไม่กล้าทรยศต่อพระเจ้าแผ่นดินข้อนี้จะเป็นเพราะเสนาบดีมีความรักภักดีต่อพระเจ้าแผ่นดินก็หาไม่ แต่เป็นเพราะพวกเขาเกรงกลัวในพระราชอำนาจ ทั้งประชาชนก็พร้อมที่จะรับใช้พระเจ้าแผ่นดิน การที่ประชาชนเชื่อฟังพระเจ้าแผ่นดิน จะเป็นเพราะมีความรักภักดีต่อพระองค์ก็หาไม่ แต่เป็นเพราะพวกเขาเกรงกลัวพระราชอำนาจต่างหาก ด้วยเหตุนี้พระเจ้าแผ่นดินผู้มีอำนาจเด็ดขาดจึงสามารถควบคุมเสนาบดีและประชาชน คำสั่งของพระองค์เป็นสิ่งที่ทุกคนจะต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตาม ที่พระเจ้าแผ่นดินจึงได้รับการยกย่อง เพราะฉะนั้นกฎหมายจึงบัญญัติว่า “จงเคารพยกย่องพระเจ้าแผ่นดิน และอ่อนน้อมถ่อมตนต่อเสนาบดี ข้อนี้มีไว้เพราะประชาชนมีมาความรักภักดีต่อท่านเป็นพิเศษก็หาไม่ แต่เป็นเพราะท่านเหล่านั้นเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดในแผ่นดิน” (ฟั้น ดอกบัว, 2542: 203)

ฮันเฟยจื้อดำเนินรอยตามกวางจื้อ ได้กล่าวถึงความสำคัญของอำนาจไว้ในบทนิพนธ์ของตนว่า (สกล นิลวรรณ, 2523: 389-290)

ประการที่ 1 เห็นว่า ชี (อำนาจ) และตำแหน่งนั้นเป็นของจำเป็น ส่วนความดีและปัญญานั้นไม่สามารถเป็นอาศัยได้ อุปมาดังใช้คนธนูอ่อนเพื่อยิงลูกศรให้ขึ้นไปสูงๆ ย่อมทำไม่ได้ ถึงแม้ว่าจะมีแรงลมช่วยก็ตาม คนชั่วแต่มีอำนาจย่อมสามารถใช้อำนาจบังคับให้ปฏิบัติตามคำสั่งของตนได้ เมื่อพระเจ้าเข้ายังเป็นผู้น้อยประชาชนก็ไม่สนใจฟังคำสั่งของพระองค์เลย แต่เมื่อพระองค์เป็นกษัตริย์ ประชาชนก็เชื่อฟังปฏิบัติตามคำสั่งของพระองค์อย่างเคร่งครัด จากเหตุผลดังกล่าวมา ชีให้เห็นว่าความดีและปัญญานั้นไม่สามารถทำให้ประชาชนเชื่อฟังคำสั่งได้ อำนาจและหน้าที่ต่างหากที่สามารถทำให้ประชาชนเชื่อฟัง ฮันเฟยจื้อได้อธิบายต่อไปว่าการที่พระเจ้าเข้า สมัยที่เป็นสามัญชนไม่สามารถปกครองคนได้ จะเป็นเพราะพระองค์ไม่เหมาะสมก็หาไม่ หากเป็นด้วยฐานะของพระองค์ต่ำเกินไป ไม่มีอำนาจมารองรับต่างหาก จุดสิ่งของหนักใส่ไว้ในเรือก็ย่อมไม่จมน้ำ ส่วนสิ่งของหนักเล็กน้อยแต่ไม่มีอะไรรองรับกลับจมน้ำ ความต่างกันจึงอยู่ที่อย่างหนึ่งมีเครื่องรองรับ แต่อีกสิ่งหนึ่งไม่มี เพราะฉะนั้นผู้มีอำนาจย่อมสามารถปกครองคนอื่นได้เพราะมีอำนาจรองรับทำให้คนกลัวเกรง

ประการที่ 2 เห็นว่า ชู คือศิลปะการปกครอง ผู้ปกครองจะขาดชูไม่ได้ เพราะศิลปะหรือเทคนิคเป็นวิธีที่ผู้ปกครองจะต้องนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการปกครอง เพื่อทำให้บุคคลในบังคับบัญชาเชื่อฟังและปฏิบัติตามด้วยความยินดี คนมีอำนาจแต่ใช้อำนาจไม่เป็นย่อมก่อให้เกิดโทษแก่ตนเอง จุดคนใช้อำนาจไม่เป็นยอมให้โทษต่อตนเองฉนั้น การใช้อำนาจที่ขาดศิลปะยอมทำให้ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาไม่เต็มใจเชื่อฟัง อันจะเป็นเหตุให้เกิดความกระด้างกระเดื่องตามมา ชูของผู้หน้าที่แสดงออกมาภายนอก ก็คือการให้บำเหน็จรางวัลแก่ผู้ทำความดีและลงโทษทัณฑ์แก่คนที่ทำความชั่ว ฮันเฟยจื้อมีความเห็นว่า การปกครองที่มีทั้งให้รางวัลและลงโทษทัณฑ์นั้นเป็นความถูกต้องเหมาะสมกับธรรมชาติของคน เพราะธรรมชาติของคนมีทั้งความชอบและความชัง เมื่อชอบอะไรก็จะพยายามชวนชวนเพื่อให้ได้สิ่งที่ตนชอบ และหลีกเลี่ยงจากสิ่งที่ตนชัง เมื่อผู้นำมีรางวัลเป็นเครื่องล่อก็ย่อมเป็นที่พอใจให้คนพยายามทำสิ่งที่ดีเพื่อจะได้รับรางวัล และทำนองเดียวกันเมื่อผู้นำสามารถลงโทษทัณฑ์ก็ทำให้ประชาชนเกรงกลัวไม่กล้าทำความชั่ว เพราะรู้ว่าผู้นำสามารถลงโทษได้ ความดีความชั่วในที่นี้ไม่ได้หมายถึงดี-ชั่วทางศีลธรรม หากแต่หมายถึงดี-ชั่วในทางกฎหมาย คนดีก็คือคนที่ทำตามกฎหมาย คนชัวยก็คือคนที่ฝ่าฝืนกฎหมาย ดี-ชั่วตัดสินกันที่กฎหมาย และกฎหมายจะศักดิ์สิทธิ์ได้ก็เพราะการปูนบำเหน็จและการลงโทษทัณฑ์คอยสนับสนุน ในทรรศนะของฮันเฟยจื้อ ทุกตำแหน่งย่อมมีอำนาจ ตำแหน่งอะไรก็ย่อมบ่งบอกถึงอำนาจอยู่ในตัวแล้ว ใครอยู่ตำแหน่งไหนก็ต้องรับผิดชอบต่อตำแหน่งนั้น ผลงานจะเป็นเครื่องพิสูจน์ว่าผู้ดำรงตำแหน่งนั้นๆ มีศิลปะในการปกครองเพียงไร ดังที่ฮันเฟยจื้อกล่าวไว้ในบทที่ 7 ว่า เมื่อเสนาบดีกราบทูลว่า สามารถทำสิ่งใดได้ ผู้นำก็มอบหมายงานให้ตามนั้นและต้องให้เขารับผิดชอบต่อมีผลงานตรงกับสิ่งที่ได้รับมอบหมาย หากเขาสามารถมีผลงานสำเร็จดังที่เขาบอสา เขาก็จะได้รับปูนบำเหน็จรางวัล แต่ถ้าไม่มีผลงานสำเร็จตามที่ตกลงกันไว้ เขาก็จะถูกลงโทษ เมื่อผู้นำรักษาหลักการนี้ไว้ได้อย่างเคร่งครัด บุคคลที่รู้ว่าตนไม่มีความสามารถจริงๆ ก็จะไม่กล้ารับตำแหน่งนั้น แม้ตำแหน่งจะถูกเสนอให้ก็ตาม โดยนัยนี้ผู้ที่ไร้ความสามารถก็จะหมดไปเอง เหลือแต่ผู้มีความสามารถควรแก่ตำแหน่งนั้นๆ เท่านั้น (น้อย พงษ์สนิท, 2528: 71)

ประการที่ 3 เห็นว่า ฝ่า หรือกฎหมายเป็นตัวกำหนดคุณและโทษเอาไว้อย่างชัดเจน ใครปฏิบัติตามกฎหมายก็ได้รับประโยชน์ ใครฝ่าฝืนก็จะได้รับโทษทัณฑ์ กฎหมายจะเป็นบรรทัดฐานของการปกครองประเทศ ทำให้พลเมืองมองเห็นชัดว่าตนควรทำอะไรและไม่ควรทำอะไร กฎหมายจะทำให้ทุกอย่างดำเนินไปด้วยดี กฎหมายจะช่วยกวาดล้างความวุ่นวายไร้ระเบียบของสังคมให้หมดไป กฎหมายจะช่วยกำจัดคนอันธพาล กฎหมายจะช่วยจัดระบบศกดินาและการแบ่งแยกระหว่างชนชั้น ฮันเฟยจื้อได้กล่าวถึงความสำคัญของกฎหมายไว้ว่า บ้านเมืองนั้นไม่อาจเข้มแข็งหรืออ่อนแอได้ตลอดไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการใช้กฎหมายเป็นสำคัญ กล่าวคือ เมื่อใดมีการใช้กฎหมายอย่างเข้มงวด เมื่อนั้นบ้านเมืองก็จะเข้มแข็ง แต่ตรงกันข้าม เมื่อใดมีการใช้กฎหมายอย่างหย่อนยาน เมื่อนั้นบ้านเมืองก็จะอ่อนแอ

ฮันเฟยจื้อมีความเห็นว่า บ้านเมืองที่มีการปกครองดี สิ่งสำคัญประการแรกจะต้องมีประมวลกฎหมายที่แน่นอน ทั้งต้องนำกฎหมายนั้นมาใช้อย่างเข้มแข็งและเข้มงวด กฎหมายควรกำหนดโทษหนักแก่ผู้ล่วงละเมิด จึงจะไม่มีใครกล้าฝ่าฝืน นอกนี้รัฐควรมีนโยบายนำประชาชนให้ห่างไกลจากการกระทำความผิดเล็กๆ น้อยๆ ด้วยทั้งนี้ประชาชนจะได้ไม่ทำผิดที่ร้ายแรง และเมื่อไม่มีการกระทำความผิดเล็กๆ น้อยๆ เสียแล้ว การกระทำผิดอย่างร้ายแรงก็จะเกิดขึ้นไม่ได้ ปรชญาตอนนี้ ฮันเฟยจื้อได้รับอิทธิพลมาจากซางหยาง กล่าวคือซางหยางหรือกุงซุนหยางได้กล่าวไว้ว่า “ถ้าโทษกำหนดไว้หนักก็จะมีใครกล้าฝ่าฝืน นี่คือนโยบายการปกครองโดยวิธีกำหนดลงโทษ” (สกล นิลวรรณ, 2523)

จากเนื้อหาดังกล่าวมาทั้งหมด ทำให้เห็นว่าปรัชญาของฮันเฟยจื้อได้รับอิทธิพลจากปรัชญาของเซน เต๋า เซนปู-ไฮ และซางหยางดังกล่าวแล้ว เพียงแต่ 3 คน เน้นคนละเรื่อง ส่วนฮันเฟยจื้อเน้นทั้ง 3 เรื่อง เพราะกฎหมายถึงแม้จะดี แต่ลำพังตัวมันเองก็ไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ของมันดังเครื่องจักรกลได้ เพราะเป็นสิ่งไม่มีชีวิตจิตใจ จำต้องอาศัยบุคคลมาเป็นผู้ใช้อีกทอดหนึ่ง และบุคคลผู้มาใช้กฎหมายก็จำเป็นต้องมีอำนาจด้วยจึงจะช่วยให้กฎหมายศักดิ์สิทธิ์ ด้วยเหตุนี้ทั้ง ซี่ ชู ฝ่า จึงจำต้องอิงอาศัยกัน ผสมผสานเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันดุจเกลียวเชือก 3 เกลียวรวมกันเป็นเชือกเส้นเดียวกันฉนั้น จึงจะมีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง กล่าวคือผู้นำต้องมีอำนาจ อำนาจนั้นก็ต้องเป็นไปตามกฎหมาย กฎหมายจะศักดิ์สิทธิ์ได้ก็เพราะผู้มีอำนาจใช้ และผู้นำจะต้องฉลาดใช้คน ใช้อำนาจและกฎหมายให้เหมาะสมกับกรณี (พิน ดอกบัว, 2542: 207)

ฮันเฟยจื้อเชื่อว่า ผู้นำที่มีอำนาจไม่จำเป็นต้องมีคุณธรรมหรือความสามารถพิเศษแต่อย่างไร มีอำนาจอย่างเดียวก็เพียงพอแล้วที่จะทำให้คนกลัวเกรง ฮันเฟยจื้อเปรียบเทียบอำนาจของกษัตริย์ก็เหมือนเขี้ยวเล็บที่แหลมคมของเสือ กษัตริย์หากปราศจากอำนาจก็ไม่มีคามหมายดุจเสือไร้เขี้ยวเล็บ ฉนั้น กษัตริย์หรือผู้นำเมื่อกุมอำนาจไว้อย่างมั่นคงแล้ว ก็ไม่จำเป็นต้องรับภาระมากมายในการปกครองประเทศ และไม่ต้องวิตกกังวลในการบริหารบ้านเมือง หน้าที่ของผู้นำก็เพียงให้ทุกฝ่ายปฏิบัติตามกฎหมายเท่านั้น แล้วทุกอย่างก็จะดำเนินไปด้วยดี เพราะพลเมืองได้รับรู้กฎหมายกันอย่างทั่วถึง เนื่องจากรัฐได้ประกาศให้ทราบโดยทั่วไป จึงทำให้พลเมืองรู้จะไรควรทำอะไรไม่ควรทำ และรู้ว่าผู้นำมีอำนาจจึงสามารถลงโทษแก่ผู้ฝ่าฝืนกฎหมาย และสามารถให้รางวัลแก่คนที่ทำตาม เมื่อความจริงเป็นอย่างนี้ จะมีใครไม่ต้องการรางวัลและยินดีรับโทษทัณฑ์ อันเป็นการผิดกับธรรมชาติของมนุษย์ดังกล่าวแล้วเล่า (พิน ดอกบัว, 2542: 207) และทำนองเดียวกัน ฮันเฟยจื้อก็เชื่อว่ากฎหมายเป็นเครื่องมือสำคัญของผู้บริหารเมือง ผู้นำจะต้องนำจารีตประเพณีและคุณธรรมออก แล้วใส่

กฎหมายเข้าแทนที่จึงจะมีผลอย่างจริงจังต่อการบริหารบ้านเมือง กฎหมายจะทำให้ทุกคนเท่าเทียมกัน ผิดกับสมัยก่อน บ้านเมืองปกครองชนชั้นสูงโดยจารีตประเพณี หากมีปัญหาอะไรก็จะใช้จารีตประเพณี หรือ หลี (Li) เป็นเครื่องตัดสิน ทั้งนี้เพราะชนชั้นสูงมักเป็นญาติกันหรือมีเช่นนั้นก็เป็นคนมีศักดิ์ศรีเพราะมีความรู้ความสามารถ ผิดกับคนธรรมดาสามัญชนที่รัฐใช้การลงโทษหรือชิง (Hsing) เข้าตัดสิน ครั้นมาถึงสมัยขงจื้อขงจื้อมีความเห็นว่าควรยกเลิกการลงโทษเสีย แล้วใช้จารีตประเพณีแทน นำเอาจารีตประเพณีมาเป็นแนวทางให้คนทุกชั้นปฏิบัติตาม คนที่ด้อยในเรื่องจารีตประเพณีและคุณธรรม ก็จะต้องยกตัวให้สูงขึ้นมาด้วยจารีตประเพณีและคุณธรรม เมื่อทุกคนมีคุณธรรมเสมอกันทุกคนจึงเท่าเทียมกัน โดยเหตุนี้ ขงจื้อจึงทำให้ทุกคนเท่าเทียมกันโดยจารีตประเพณีและคุณธรรม แต่ฮั่นเฟยจื้อกลับมีความเห็นว่า ควรใช้กฎหมายมาแทนที่จารีตประเพณีและคุณธรรม ทุกคนไม่ว่าชนชั้นไหนจะต้องตกอยู่ภายใต้กฎหมายทั้งหมดไม่มียกเว้นดังที่ฮั่นเฟยจื้อกล่าวไว้ว่า เสนาบดีถ้ากระทำความผิดแล้วก็ต้องได้รับโทษทัณฑ์ไม่มียกเว้น สามัญชนหากทำความดีก็จะได้รับบำเหน็จรางวัลโดยไม่มียกเว้นเช่นกัน

เพราะฉะนั้น แทนที่ฮั่นเฟยจื้อจะยกระดับคนชั้นต่ำให้สูงขึ้น ก็หันไปลดสถานภาพของคนชั้นสูงลงมาให้เท่าเทียมกันโดยกฎหมาย ฮั่นเฟยจื้อปรารถนาจะให้ทุกคนยึดถือกฎหมายอย่างจริงจัง คำนี้แต่กฎหมายเป็นที่พึงในทุกสิ่งทุกอย่าง ถ้าเป็นไปได้ดังกล่าวประเทศชาติก็จะเป็นปึกแผ่น สังคมจะสงบ เพราะทุกฝ่ายต่างก็ยึดกฎหมายเป็นบรรทัดฐาน ดังที่ฮั่นเฟยจื้อกล่าวไว้ว่า ผู้นำที่ฉลาดจะไม่ออกคำสั่งเล็กๆ น้อยๆ แต่จะประกาศใช้ประมวลกฎหมายเป็นทางการปฏิบัติของประชาชน ผู้นำประเทศจะไม่หวนนำวิธีในอดีตมาสถาปนาข้าราชการให้เป็นผู้นำของประชาชน ไม่ยอมให้ประชาชนทะเลาะกัน แต่จะปลุกใจประชาชนให้ยอมอุทิศชีวิตเพื่อทำสงครามให้บ้านเมือง เมื่อเป็นอย่างนี้ประชาชนต่างก็จะยึดมั่นอยู่ในกฎหมาย จะทำงานอย่างขยันขันแข็งเพื่อบ้านเมืองและยินดีทำสงครามให้บ้านเมือง (ฟีน ดอกบัว, 2542: 207-209)

ทรศนะของฮั่นเฟยจื้อในเรื่องนี้ก็คล้ายกับปรัชญาของม่อจื้อ ที่ต้องการให้ทุกคนเชื่อฟังผู้นำปฏิบัติตามคำสั่งของผู้นำ ตามหลักการที่ว่าผู้น้อยต้องคล้อยตามผู้ใหญ่ เพื่อความเป็นเอกภาพในการปกครอง อันจะเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างสรรค์ประเทศชาติให้วัฒนา ฮั่นเฟยจื้อให้ความสำคัญต่อกฎหมายมาก เพราะกฎหมายจะทำให้ทุกอย่างดำเนินไปได้โดยอัตโนมัติ ฮั่นเฟยจื้อถึงแม้จะให้ความสำคัญต่อกฎหมายดังกล่าวแล้ว แต่เขาก็มีความเห็นว่าทุกอย่างไม่สามารถคงทนอยู่ได้ จำต้องเปลี่ยนแปลงไปเรื่อยๆ เพราะทุกสิ่งเป็นอนิจจัง แม้กฎหมายก็เช่นกัน จำจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงให้เหมาะสมกับกาลสมัย ดังที่ฮั่นเฟยจื้อกล่าวไว้ว่า “กฎหมายควรที่จะเปลี่ยนไปพร้อมๆ กับความเจริญก้าวหน้าในทุกกาลสมัย การปกครองก็เช่นกันจะต้องดำเนินไปให้สอดคล้องกับสภาวะการณ์ของสมัยนั้นๆ”

4. บทสรุป

สรุปใจความสำคัญของปรัชญาฮั่นเฟยจื้อก็คือ เขาต้องการให้พลเมืองมีความสุขสังคมเป็นระเบียบประเทศชาติมั่นคงและมั่งคั่ง การที่จะบรรลุเป้าหมายดังกล่าวได้รัฐจะต้องดำเนินการต่อไปนี้

1. แต่งตั้งให้มีฮ่องเต้หรือกษัตริย์เป็นผู้นำของรัฐ มีอำนาจเด็ดขาดในการปกครอง มีหน้าที่ออกกฎหมาย กำหนดคุณและโทษไว้ให้ชัด และคอยดูแลให้ทุกอย่างดำเนินไปตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด

2. ผู้นำของรัฐจะต้องแต่งตั้งบุคคลอื่นๆ ให้ดำรงตำแหน่งต่างๆ ลดหลั่นกันไปตามลำดับ เพื่อช่วยแบ่งเบาภาระของพระองค์ ทุกตำแหน่งต้องมีอำนาจและหน้าที่อยู่ในตัว ใครทำไม่ได้ตามที่กำหนดไว้ก็ให้ปลดออก ตั้งคนอื่นแทน

3. ใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการปกครองประเทศ ใช้กฎหมายเป็นบรรทัดฐานของการตัดสินปัญหาทุกอย่าง ให้เลิกชนชั้นสูงชนชั้นต่ำ ทุกคนมีฐานะเท่าเทียมกันในสายตาของกฎหมาย

4. รมรงค์ให้พลเมืองเป็นชาวไร่ชาวนาและทหาร เพราะชนชาวไร่ชาวนาสามารถหารายได้เข้ารัฐ ทำให้ประเทศชาติมีตั้ง ส่วนทหารก็จะทำให้ประเทศชาติมั่นคงไม่ถูกรุกราน ทำให้บ้านเมืองมีเสถียรภาพสงบสุข บุคคลทั้ง 2 ประเภทจึงได้รับการยกย่องมากกว่าเป็นกำลังสำคัญของชาติ เป็นพลเมืองที่มีค่าของประเทศ (พิน ดอกบัว, 2542: 215)

ปรัชญาของฮันเฟยจื้อ เป็นที่ชื่นชอบของคนจีนยุคใหม่สมัยหลังสงครามระหว่างแคว้นต่างๆ เพราะคนเบื่อหน่ายสงคราม เห็นความไม่ดีของการแบ่งแยกชนชั้น และเมื่อมาพบแนวความคิดใหม่ที่ใช้กฎหมายแทนจารีตประเพณีและคุณธรรม ทำให้เกิดความหวังใหม่ว่า กฎหมายคงจะช่วยให้ คงจะไม่ล้มเหลวอย่างการใช้ระบบจารีตประเพณีและคุณธรรมดังที่ผ่านมา รัฐจีนเป็นรัฐแรกที่น่าปรัชญาตินิยมไปใช้ และก็ประสบความสำเร็จเป็นอย่างมาก ทำให้รัฐจีนเป็นเลิศในทางกลีกรรมและทางทหาร จนรัฐจีนซึ่งแม้เป็นรัฐเล็ก แต่ก็สามารถกำจัดแคว้นปรปักษ์ได้หมด จนกระทั่งสามารถรวบรวมแคว้นทั้งหมดเข้าเป็นอาณาจักรประเทศจีนประเทศเดียวกันได้สำเร็จเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์จีน ฮันเฟยจื้อได้ปฏิวัติปรัชญาจีนที่ผ่านมา โดยใช้กฎหมายแทนที่จารีตประเพณีและคุณธรรม เป็นการนำเอาทฤษฎีใหม่มาใช้แทนทฤษฎีเก่าซึ่งยึดถือกันมานาน และจากอิทธิพลของปรัชญาฮันเฟยจื้อทำให้คนจีนยุคถัดๆ มาเห็นความสำคัญของกฎหมาย จึงหันมาใช้กฎหมายเข้าแก้ปัญหาต่างๆ จนเป็นเหตุให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองต่อมา จนชนชั้นกรรมาชีพเป็นพลังสำคัญของประเทศ (พิน ดอกบัว, 2542: 216)

ในที่สุด ก็มีนักวิชาการทั้งหลายกล่าวกันว่า ปรัชญาของฮันเฟยจื้อถูกกับอัธยาศัยใจคอของคนจีนในภาคเหนือซึ่งมีลักษณะชอบความแข็งแกร่ง ทำนองเดียวกับปรัชญาธรรมชาติของเหลาจื้อและจวงจื้อเป็นที่โปรดปรานของคนจีนในภาคใต้และปรัชญามนุษยนิยมของขงจื้อและสานุศิษย์เป็นที่ต้องใจของคนจีนในภาคกลาง

5. บทวิจารณ์

ปรัชญาของฮันเฟยจื้อถึงแม้จะเป็นความจริง แต่ก็ไม่ใช่ความจริงทั้งหมด ถึงแม้จะเป็นความดี ก็เป็นความดีส่วนหนึ่งไม่ใช่ความดีทั้งหมด ปรัชญาของฮันเฟยจื้อจึงเหมาะกับบางยุคบางสมัย โดยเฉพาะก็สมัยที่บ้านเมืองกำลังทำสงคราม หรือเกิดความวุ่นวายไร้ระเบียบ ก็จำเป็นต้องใช้อำนาจและกฎหมายเพื่อความสงบเอกราชและความเฉียบขาดในการนำความเป็นระเบียบและความสงบสุขกลับคืนมา แต่ถ้าบ้านเมืองปกติพลเมืองมีความสงบสุขแล้ว อำนาจเผด็จการและกฎหมายก็ลดความสำคัญลง จารีตประเพณีที่ดีงามและคุณธรรมที่เคยมีความสำคัญก็กลับมีความสำคัญขึ้นมาดังเดิม อีกประการหนึ่ง คนมีชีวิตจิตใจ มีความสำนึกว่าอะไรดีอะไรชั่ว ไม่ใช่มีแต่ความเห็นแก่ผลประโยชน์ของตนเป็นที่ตั้ง ดังที่ฮันเฟยจื้อกล่าวไว้ ปรัชญาของฮันเฟยจื้อคูจะเป็นการลดศักดิ์ศรีของมนุษย์ลงเท่ากับสัตว์โลกทั้งหลาย ความจริงมนุษย์มีระดับจิตใจแตกต่างกัน บาง

คนจิตใจต่ำ บางคนมีจิตใจปานกลาง และบางคนมีจิตใจสูง ดังนั้น การจะเหมาะให้เหมือนกันหมดย่อมไม่สมควร มนุษย์ที่มีคุณธรรม มิใช่มีแต่ความเห็นแก่ตัวไม่ใช่คบกับใครก็มุ่งเพื่อผลประโยชน์ให้ตนเท่านั้น แต่มนุษย์ยังมีความรัก ความเคารพนับถือต่อกันได้อีกด้วย เช่น บางคนยอมทำทุกอย่างแม้ชีวิตก็สละได้เพื่อผู้ที่ตนรักเคารพบูชา และก็เป็นความจริงอยู่ว่า การที่บุคคลจะให้ความรักความเคารพ ความนับถือบูชาผู้ใด ก็ต่อเมื่อผู้นั้นมีคุณธรรมความดีสูงส่ง หรือมิเช่นนั้นก็เป็นผู้ที่เคยมีบุญคุณต่อตนมาก ส่วนผู้ปกครองที่มีอำนาจตามที่ฮันเฟยจื่อกล่าวไว้ว่า ไม่จำเป็นต้องมีคุณธรรมความดีอะไร มีอำนาจอย่างเดียวก็เพียงพอ เมื่อเป็นเช่นนั้นผู้นำนั้นก็ไม่มีคุณธรรมน่านับถือแต่อย่างไร ทั้งไม่ได้ทำบุญคุณแก่ใคร ผลก็คือเขาก็ย่อมไม่เป็นที่นับถือของใครเช่นกัน ผู้ปกครองนั้นจึงเป็นผู้ที่อยู่บนหัว ไม่ใช่อยู่ในจิตใจของประชาชน ประชาชนจะรู้สึกหนัก อยากรจะสลัดให้พ้นออกไป แต่ก็ยังทำไม่ได้ เพราะผู้นำนั้นมีอำนาจค้ำไว้ แต่เมื่อใดมีผู้ทรงอำนาจมากกว่ามาปฏิวัติขับไล่ผู้น่าเก่าให้ออกไป ประชาชนก็จะยินดีช่วยผลักดันให้ เพราะผู้นั้น ไม่ได้เป็นที่รักดังกล่าวแล้ว (พิน ดอกบัว, 2542: 217)

อนึ่ง การใช้อำนาจและกฎหมายย่อมได้ผลชั่วคราวไม่คงทน เพราะอำนาจและกฎหมายก็เป็นอนิจจัง จึงจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับสภาวะการณ์ของยุคสมัย นอกนี้ยังเสี่ยงต่อการถูกปฏิวัติของผู้มีอำนาจดังกล่าวแล้ว เมื่อมีผู้นำใหม่ก็มักเปลี่ยนการปกครองใหม่ กฎหมายใหม่ เหตุการณ์หมุนเวียนเปลี่ยนแปลงไปอย่างนี้ได้เรื่อยไป แล้วบ้านเมืองจะมีเสถียรภาพและเจริญรุ่งเรืองได้อย่างไร หลักการที่ดีเด่นทั้งหลายที่ฮันเฟยจื่อตั้งไว้ก็เป็นอันต้องพังลงหมดเช่นกัน เพราะอำนาจก็จำเป็นต้องมีอำนาจมาหักล้างเช่นกัน เพราะฉะนั้นระบอบการปกครองที่มุ่งใช้อำนาจและกฎหมายจึงไม่ใช่มาตรการที่ดีแท้ ความจริงจารีตประเพณีและคุณธรรมตลอดทั้งอำนาจกฎหมายจำต้องอิงอาศัยกันไปด้วยกัน จะแยกจากกันโดยเด็ดขาดมิได้ จึงจะเป็นมาตรการที่ดีแท้ คงทนถาวร หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง การปกครองที่ดีจะต้องมีทั้งพระเดชทั้งพระคุณควบคู่กันไปจะใช้เพียงอย่างหนึ่งอย่างใดเท่านั้นย่อมไม่พอ เพียงแต่บางครั้งเน้นพระเดช และบางครั้งเน้นพระคุณให้เหมาะสมกับสถานการณ์เท่านั้น

บรรณานุกรม

- ธวัช หอมทวนลม. (2545). **เอกสารประกอบการสอนปรัชญาจีน**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- น้อย พงษ์สนิท. (2528). **ปรัชญาจีน**. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พระมหาพงษ์ศรชาติตย์ ก้องเสียง. (2560). **หลักการปกครองของฮันเฟยจื่อ**. ปรัชญาดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญาและศาสนาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- พิน ดอกบัว. (2542). **ปวงปรัชญาจีน**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สยาม.
- สกล นิลวรรณ. (2523). **ปรัชญาจีน**. แปลโดย จาก The Story of Chinese Philosophy. พระนคร : โอเดียนสโตร์.